

EĞİTİM ve İNSANİ BİLİMLER DERGİSİ

Teori ve Uygulama

Cilt: 11 / Sayı: 22 / Güz 2020

JOURNAL of EDUCATION and HUMANITIES

Theory and Practice

Vol: 11 / No: 22 / Fall 2020

Mesleki Eğitimde Program Güncellemeleri, Sektörle İşbirliği ve Yükseköğretime Devam Oranları Üzerine Eğitim Yöneticileri ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Görüşleri

The Views of Education Managers and Vocational Teachers on the
Updated Vocational Programs, Sectoral Cooperation and
Higher Education Attendance Rates

Makale Türü (Article Type): Araştırma (Research)

Mustafa DEMİRER

Selahattin DAL

Mesleki Eğitimde Program Güncellemeleri, Sektörle İşbirliği ve Yükseköğretime Devam Oranları Üzerine Eğitim Yöneticileri ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Görüşleri

Mustafa Demirer¹

Selahattin Dal²

Öz: Bu araştırmanın amacı, mesleki ve teknik eğitim veren okullarda okutulan meslek derslerinin öğretim programlarının, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından paydaş beklentileri doğrultusunda düzenli biçimde güncellenip güncellenmediğini ve meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerinin sektör gereksinimlerini karşılama düzeyini saptamaktır. Araştırmanın verileri İstanbul ili Bahçelievler ilçesinde görev yapan üst düzey eğitim yöneticileri, okul yöneticileri, alan/bölüm şefleri ve meslek dersi öğretmenlerinden elde edilmiştir. Çalışmada, güncellenen ve gelecek öğretim yılında uygulanacak mesleki eğitim programlarının MEB vizyon belgesinde ortaya konan “Mesleki Eğitimde Ders Çeşitliliğini ve Haftalık Ders Yükünü Azaltmak” hedeflerinden uzak olduğu, güncellemelerle ilgili saha araştırmasının yetersiz olduğu, öğretmenlerin uygulama becerilerinin yıldan yıla gerilediği ve bu durumun kaliteli, zorunlu hizmet içi eğitimler yoluyla önlenebileceği, meslek liselerinin cazip hale getirilmesi için burs, çıraklık sigortasının emeklilikten sayılması, yapılacak işbirlikleri ile meslek lisesi mezunlarına istihdam alanları oluşturulması ve vasıfsız kişilerden daha yüksek maaş almalarının sağlanması gerektiği gibi sonuçlara ulaşılmıştır. Bu kapsamda meslek liselerine öğrenci seçimi, program güncellemeleri, öğretmen eğitimleri ve modüllerin yazılmasıyla ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Mesleki Eğitim, Modüler Eğitim, İş Garantisi, Meslek Dersi Öğretmeni

Makale Hakkında:

Geliş Tarihi: 27.07.2020; *Kabul Tarihi:* 25.10.2020

Kaynakça Gösterimi:

Demirer, M. & Dal, S. (2020). Mesleki Eğitimde Program Güncellemeleri, Sektörle İşbirliği ve Yükseköğretime Devam Oranları Üzerine Eğitim Yöneticileri ve Meslek Dersi Öğretmenlerinin Görüşleri. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 11(22), 297-321.

- 1) Dr., Okul Müdürü, Necip Fazıl Kısakürek Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İstanbul, mktdemirer@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8801-7007
- 2) Uzman, Okul Müdürü, İbrahim Turhan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, İstanbul, selahattindal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9205-9258

Giriş

Dünya’da yaşanan pandemi süreci mesleki ve teknik anadolu liselerinin önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Türkiye’deki meslek okulları dünyadaki örneklerinden ayrışarak pandemi sürecinde üretim yapan okullar olmuştur. Bu bağlamda birçok meslek lisesi maske, dezenfektan, siperlik, koruyucu kıyafet üretmek gibi çok önemli görevler üstlenmiştir.

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim ortaöğretim düzeyinde; mesleki ve teknik anadolu liseleri, mesleki eğitim merkezleri, halk eğitim merkezleri ve olgunlaşma enstitüleri tarafından verilmektedir. Mesleki ve teknik eğitimin amacı sosyal ve ekonomik sektörler ile iş birliği içinde ulusal ve uluslararası meslekî yeterliliğe, meslek ahlâkına ve meslekî değerlere sahip, yenilikçi, girişimci, üretken, ekonomiye değer katan yetkin iş gücü yetiştirmektir (MEB, 2018a). Mesleki ve teknik ortaöğretimde öğretim programları günün ve sektörün ihtiyaçları göz önüne alınarak güncellenmelidir. Güncelleştirme mevcut duruma göre değil iş hayatının gelecekteki ihtiyaçları göz önüne alınarak yapılmalı ve belli periyotlarla tekrarlanarak dinamik bir yapıya kavuşturulmalıdır (Berk, 2002). Mesleki ve teknik anadolu liselerinde 54 meslek alanında 199 farklı dalda, mesleki eğitim merkezlerinde 27 meslek alanı 140 farklı dalda eğitim verilmektedir (MEB, 2018a).

Eğitim sistemi aracılığıyla kazandırılan becerilerin güncellenmesi oldukça önemlidir. İşverenlerin talebi doğrultusunda çağın gereklerine uygun becerilerin eğitim sistemine dâhil edilmesi beceri uyumsuzluğu ile karşılaşma oranını azaltacaktır. Özellikle iletişim, takım çalışması ve bilgi teknolojileri becerileri gibi diğer becerileri destekleyen temel becerilerin okullarda kazandırılması iş bulma aşamasında mezunlara kolaylık sağlamaktadır (Aytaş, 2014). Milli Eğitim Bakanlığının (MEB) hazırlamış olduğu mesleki eğitimin görünümü belgesinde, mesleki eğitimin öncelikleri, meslekî ve teknik eğitim sistemini sürekli geliştirmek, kalitesini yükseltmek, iş piyasasının ihtiyaçlarına göre modüler öğretim programları hazırlamak olarak belirlenmiştir (MEB, 2018a). Mesleki eğitimde güncellenen öğretim programları ile eşzamanlı olarak ve ihtiyaç analizleri doğrultusunda atölye donanımlarını yenilemek öncelikli hedefler arasındadır. Türkiye’de 2006 yılında uygulanmaya başlanan Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) ile mesleki eğitimde reform niteliğinde köklü değişikliklere gidilmiştir. MEGEP ile mesleki eğitim veren kurumların öğretim programları modüler bir yapıya kavuşturulmuştur (Demirer, 2018).

Eğitimin modüler sistemle verilmesi bireylerin ilgileri doğrultusunda eğitimlerini şekillendirmelerini sağlamaktadır. Modüler eğitim esneklerdir. Modüler eğitim öğrenen merkezlidir. Öğrenenlerin değerlendirmelerini dikkate aldığı için motivasyonu artırır. Modüler eğitimde bir modülün amaçları konusunda yetkinliğini ispatlayan bireyler o modülü atlayabilir (Berk, 2018). Bu durum mesleki eğitimde kaynak ve zaman tasarrufu sağlamaktadır. Ancak modüler öğretim programları mesleki ve teknik eğitime gelen öğrenci seviyesine göre sistematik olarak güncellenmelidir.

Türkiye’de velilerin mesleki ve teknik eğitime bakışları yeteri kadar olumlu değildir. Ailelerin bu düşüncelerini değiştirmek için ailelerin mesleki ve teknik eğitim hakkında bilgilendirilmesi ve mesleki ve teknik eğitim kurumlarına yönlendirilmesi gereklidir (Uçar ve Özerbaş, 2013).

Meslek lisesi mezunlarının iş hayatına atılma sürecinde yaşadıkları istihdam sorunlarının meslek liselerine tercihlerde etkili olup/olmadığına ilişkin meslek lisesi okul müdürleri düzeyinde yapılan araştırmalar, okul müdürlerinin etkili olduğuna dair görüş birliği içinde olduklarını, veliler tarafından meslek lisesinin meslek sahibi yaptığını inanıldığını ortaya koymuştur (Gülhan, 2017).

Mesleki ve teknik eğitimin güncellenmesi çalışmaları MEB’in 2023 vizyon belgesinde şu şekilde ifade edilmiştir. Mesleki eğitimle ilgili olumsuz algıyı değiştirmek, velileri öğrencilerin ilgi ve yeteneklerini tespit eden ve çocuklarını bu yönde yönlendiren veliler olmalarını sağlamak, akademik ders yükünün azaltmak, mesleki ders içeriklerinin güncellemek (MEB, 2018b). Mesleki eğitimle ilgili üst politika belgelerinden olan 11. Kalkınma Planında mesleki eğitimin, işgücünün niteliğini yükseltmeye yönelik geliştirileceği belirtilmiştir (T.C.C., 2019). Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları öğretim programları iş hayatında mezunları istihdam eden kuruluşların ve mezunların görüşleri dikkate alınarak güncelleştirilmelidir. Mesleki ve teknik eğitim öğretim programlarının içerikleri işletmelerin ve toplumun değişen beceri ihtiyaçlarına duyarlı olmalıdır (MEB, 2019a). Bu okullarda uygulanan mesleki eğitim programları iş alanlarındaki gelişmelere cevap verecek şekilde sürekli olarak güncellenmelidir. Çünkü sektörde meslek lisesi mezunlarından beklenen mesleki yeterlilik ile sektörün ihtiyaçları çoğunlukla birbiri ile örtüşmemektedir.

Türkiye’de işgücü piyasasının ihtiyaçları konusundaki değerlendirme mekanizmaları dikkate alınmadan uzun dönemli planlar yapılmakta ve müfredat günün gerekleri doğrultusunda güncellenmemektedir. Söz konusu katılığın, piyasasının talep ettiği nitelikler ile eğitim sisteminin öğrencilere kazandırdığı nitelik seviyeleri arasındaki uyumsuzluğun temel nedeni olduğu ileri sürülmektedir (Erdayı, 2009). Türkiye’de çağın gereklerine ve işgücü piyasasının beklentilerine cevap veremeyen, nitelikli bilgi ve becerileri edinememiş mesleki eğitim mezunları, işe başladıklarında tekrar eğitime ihtiyaç duymakta ve bu durum, işverenlerce bir maliyet unsuru olarak değerlendirilmektedir. İşverenlerce mesleki ve teknik eğitim mezunları tercih edilmemekte ya da tercih edilseler dahi onlara genel ortaöğretim mezunları ile aynı düzeyde ücret verilmektedir (Akgün, 2019). Mesleki ve teknik liseler ve üniversitelerdeki meslek yüksekokullarında uygulanan programlar sanayi ile yeterince iletişim halinde olmayan içe dönük eğitim programlarıdır. Bu okullar çok şey beklenen ama az değer verilen okullar olarak görülmektedir (Aydın, Merdan ve Akyürekli, 2017). Ortaokulu bitirip liseye geçiş yapan öğrencilerin okul türleri tercihleri dikkate alındığında meslek liseleri sınavlı ve sınavsız öğrenci alan okul türleri içerisinde en az tercih edilen okul türüdür. Toplumda mesleki ve teknik

liselerle ilgili olumsuz algılar varlığını hâlâ sürdürmektedir (MEB, 2019b). Mesleki ve teknik eğitim programları sektör beklentilerini karşılamaktan çok uzaktır. Öğrenmenin gerçekleştiği iki yer arasında (sektör ve okul) sağlam bir uyum, öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarını başlama noktası olarak alan ve meslek okulları ile sektör arasında kurulan düzenli bir iletişim ile sağlanabilir (AB Komisyonu, 2015).

Sektör ve mesleki eğitim ilişkisinin tekrar değerlendirilip mesleki eğitim üretim ilişkisinin yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Bunun yanı sıra mesleki eğitim mezunlarının yükseköğrenime devam etme oranlarının düşüklüğü mesleki eğitimde önemli bir sorun olarak yer almaktadır. Mesleki ve teknik okul mezunlarına istihdam sağlanması bu okulların toplumdaki itibarını ve etkinliğini artıracaktır (MEB, 2018c).

MEB akademik ve genel becerileri odağına alan program güncelleme çalışması kapsamında mesleki ve teknik anadolu liselerinin haftalık ders çizelgeleri ve çerçeve öğretim programlarında geniş bir revizyon çalışması gerçekleştirmiştir. Öğretim programları hazırlanırken uzmanlaşma yerine akademik ve genel becerilere odaklanmak ve daha fazla uygulama yapma imkânı sağlamak hedeflenmiştir. Bu çalışmalar yapılırken saha ziyaretleri kapsamında 14 ilde 23 okula ziyaret gerçekleştirilmiştir (Canbal, Kerkez, Suna, Numanoglu ve Özer, 2020). Mesleki ve teknik anadolu, anadolu meslek ve anadolu teknik liseleri programları haftalık ders çizelgesinin 2020- 2021 eğitim ve öğretim yılından itibaren 9. sınıflardan başlamak üzere değiştirilmiştir (MEB, 2020). Yapılan bu değişiklik MEB 2023 eğitim vizyonu hedefleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı;

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında kazandırılan becerilerin sektör beklentilerini karşılama düzeyinin saptanması, meslek öğretmenlerinin uygulama becerisinin yeterliğini ve toplumdaki mesleki ve teknik ortaöğretim kurumları algısının belirlenmesidir. Araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Mesleki ve teknik liseler okul türleri içerisinde lise tercihi yapan öğrenciler arasında neden daha az tercih edilmektedir?
2. Mesleki ve teknik eğitim programları sektörün ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmekte midir?
3. Mesleki ve teknik lise öğretmenlerinin mesleki becerileri sektörün eğitim taleplerini karşılayacak durumda mıdır?
4. Meslek lisesi mezunlarının yükseköğrenime devam etme oranları neden düşüktür?
5. Mesleki eğitimin cazibesinin artırılması konusunda önerileriniz nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde çalışmanın; araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve analizi üzerinde durulmuştur.

Araştırmanın Deseni

Bu çalışmada nitel araştırma çerçevesinde durum çalışması deseni kullanılmıştır. Durum çalışmaları, özellikle değerlendirme süreçleri gibi birçok alanda kullanılan, araştırmacının bir durumu, sıklıkla da bir programı, olayı, eylemi, süreci ya da bir veya daha fazla bireyi derinlemesine analiz ettiği bir araştırma desenidir (Creswell, 2002).

Durumlar zaman ve eylemle sınırlı olup araştırmacılar uzun bir zaman sürecinde çeşitli veri toplama yöntemleri kullanarak detaylı bilgi toplarlar. Nitel araştırma yaklaşımı olan durum çalışmasında amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçları ortaya koymak olduğundan elde edilen sonuçların farklı durumlara genellenmesi söz konusu değildir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ili Bahçelievler ilçesinde görev yapan meslek dersi öğretmenleri, alan şefleri, mesleki ve teknik anadolu lisesi müdürleri, müdür yardımcıları, ilçe milli eğitim müdürlüklerinde görev yapan mesleki eğitimden sorumlu şube müdürü ve ilçe milli eğitim müdürü oluşturmaktadır. Çalışma grubunda toplam 12 eğitim yöneticisi ve 31 meslek dersi öğretmeni/atölye ve/veya alan şefi ile görüşülerek veriler toplanmıştır. Araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim öğretim yılı bahar döneminde İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğünden alınan izinler neticesinde toplanmıştır. Araştırmaya katılanlara ilişkin bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Cinsiyet	f	%
Kadın	11	25,5
Erkek	32	74,5
Görevi		
İlçe Milli Eğitim Müdürü	1	2,3
İlçe Milli Eğitim Şube Müdürü	1	2,3
Okul Müdürü	9	20,9
Okul Müdür Yardımcısı	3	7,0
Alan/Atölye Şefi	11	25,6
Meslek Dersi Öğretmeni	18	41,9

Veri Toplama Aracı ve Analizi

Veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanılmıştır. Formun nasıl doldurulacağı ile ilgili bir yönerge katılımcılara sunulmuş ve görüşme başlangıcından evvel açıklamalarda bulunulmuştur. Görüşme formu hazırlandıktan sonra, görüşmelerden önce forma son şekli verilerek

amaca uygunluğu, açıklığı ve anlaşılabilirliği yönünden uzmanların görüşüne sunulup alınan dönütler doğrultusunda yeniden yapılandırılarak uygulanmıştır. Bir ölçme aracının kapsam ve görünüş geçerliliği uzman görüşleriyle değerlendirilebilir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz, Demirel, 2014).

Veri toplama aracı, Haziran-Temmuz 2020 tarihlerinde İstanbul ili Bahçelievler ilçesinde görev yapan eğitim yöneticileri ve meslek dersi öğretmenlerine uygulanmıştır. Araştırmacılar tarafından, araştırmanın önemi ve kapsamı, bu kapsamda kullanılan görüşme formu ve nasıl doldurulması gerektiği konusunda çalışma grubuna doğrudan bilgi verilmiştir. Katılımcıların verilerine sıra numaraları verilmiş ve verdikleri cevaplar incelenmiştir. Verilen cevaplar listelenerek veriler tasnif edilmiştir. Görüşme formunda verilen cevaplardan anlamsız ve net olarak anlaşılamayanlar ayıklanarak listeleme tamamlanmıştır. Bu listeleme ile veri analiz sürecini kolaylaştırmak ve hızlandırmak hedeflenmiştir. Veri analiz listesinin son hali bir alan uzmanı ile çalışılarak oluşturulmuştur. Ortaya çıkan görüşler analiz edilirken kod sistemi kullanılmıştır. Çalışmada yer alan eğitim yöneticilerine A, meslek dersi öğretmenlerine B kodu verilmiştir. Kodlarda yer alan rakamlar, katılımcının numarasını vermektedir.

Bulgular

Bu bölümde verilerin analizinden elde edilen bulgular, araştırmanın görüşme formunda yer alan soruların sırası dikkate alınarak, araştırmanın amacına uygun şekilde sıralanmıştır.

1-Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin Diğer Okul Türleri İçerisinde Az Tercih Edilen Okullar Olmasına Yönelik Çözümlemeler

Çalışmaya katılan eğitim yöneticilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının genel ortaöğretim kurumlarına göre lise giriş sınavında daha az tercih edilmesi ile ilgili görüşlerin çözümlenmesiyle elde edilen bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinin Diğer Okul Türleri İçerisinde Az Tercih Nedenleri

MTAL'nin Az Tercih Edilme Nedenleri	f	%
Algı problemi	13	30,23
Yönlendirme ve Tanıtım	10	23,25
Sosyal Statü	12	27,90
İstihdam Kaygısı	4	9,31
Eğitim Kalitesi	4	9,31
Toplam	43	100

Mesleki ve teknik anadolu liselerinin diğer okul türleri içerisinde az tercih edilme sebebini araştırmaya katılanların 13’ü (%30,23) mesleki eğitimin algı problemi, 10’u (%23,25) yönlendirme ve tanıtım problemi, 12’si (%27,90) sosyal statü problemi, 4’ü (%9,31) istihdam kaygısı ve 4’ü (%9,31) eğitim kalitesi olarak görmüştür.

Mesleki Eğitimin Algı Problemi: Araştırma sonucu elde edilen verilerde mesleki eğitimle ilgili olumsuz bir algının varlığına vurgu yapılmıştır.

“Kamuoyunda ve halk arasında uzun yıllardır oluşan olumsuz meslek lisesi algısı bu okulların tercih edilmesini azaltmaktadır.” (A,2)

“Meslek Liseleri ile ilgili insanların gözünde üniversiteyi kazanamayan öğrencilerin gittiği okullar algısı kaldırılmalıdır.” (B,4)

“Yıllar içerisinde fen, anadolu ve süper lise diye tabir eden lise türlerine daha başarılı öğrenciler alınacak algısı” (B,8)

“Meslek liseleri hakkında öğrencilerin ve velilerin olumsuz düşünceleri vardır.” (B,13)

“Başarısız öğrenciler meslek lisesine gider algısı nedeniyle,” (B,15)

Mesleki ve Teknik Eğitime Yönlendirme/Tanıtımı: Araştırmaya katılan katılımcılar mesleki eğitim ile ilgili ortaokullarda tanıtım eksikliği vurgulamışlardır:

“Mesleki liselerinin az tercih edilme nedeni ilk ve ortaokulda yeterli rehberlik çalışmalarının yapılmamasıdır.” (A,3)

“Mesleki liselerinin az tercih edilme nedeni ortaokul öğrencilerinin mesleki liselerini iyi tanımamalarındandır.” (A,8)

“Yeterli ve doğru yönlendirmeler yapılmadığından dolayı öğrenci velileri çocuklarını farklı olarak yönlendirmektedir.” (B,3)

“Mesleki liselerinin diğer liselere göre az tercih edilme sebebi eksik bilgilendirme ve yanlış yönlendirmedir.” (B,5)

“Mesleki eğitime sektör gereken önemi vermemektedir. Öğrenciler Üniversiteye yönlendirilmekte mesleki liselerine dönük tanıtım yapılmamaktadır.” (B,10)

“Ortaokullarda yapılan tanıtımlar artırılmalı,” (B,21)

Mesleki Eğitimin Kazandırdığı Sosyal Statü: Araştırma sonucu elde edilen verilerde mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının genel ortaöğretim kurumlarına göre daha az tercih edilmesinin nedenlerinden birinin de sosyal statü sorunu olduğu tespit edilmiştir. Bununla ilgili verilen görüşler aşağıdaki gibidir:

“Aileler çocuklarının doktorluk, mühendislik, avukatlık gibi sosyal statüsü yüksek mesleklere yönlendirmek istemektedir.” (A,3)

“Son yıllarda mesleki lisesi öğrencileri için mesleki ve teknik okullar ‘‘ara eleman’’ yetiştirmektedir tanımlanmasıdır. Öğrenciler daha okula başlamadan üniversite hayali kurmadığı için mesleki liselerini tercih etmekten çekinmektedir.” (A,4)

“Meslek liselerinin sınavla öğrenci alımı durdurulduktan sonra bu okullar genel olarak akademik seviyesi düşük olan ve Anadolu liselerine yerleşemeyen öğrenciler tarafından zorunlu olarak yerleşilen okullar olarak zihinlerde yer aldı.” (A,12)

“Statü ve maaşları cazip hale getirilmelidir.” (B,2)

“Bugün de eskiden olduğu gibi başarılı öğrenciler Anadolu liselerine, düşük olan öğrencilerde meslek liselerine uygun görülmektedir.” (B,25)

Mesleki Eğitimin İstihdam Oranı: Araştırmaya katılan katılımcılar bu okulların az tercih nedeninin mezunların karşılaştığı düşük istihdam oranları olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca meslek lisesi mezunu öğrencilerin işverenler tarafından vasıfsız işçiler gibi asgari ücretle işe başlatıldığı vurgulanmıştır:

“Meslek lisesi mezunlarının kendi alanlarında işe girişleri teşvik edilmelidir” (A,9).

“Mezun öğrencilerin işe yerleşme oranlarının düşük olması gibi durumlar tercih edilebilirliği olumsuz etkilemektedir.” (A,12)

“Mesleki ve teknik okullardan mezun olduktan sonra iş bulamama kaygısı ve üniversite kazanamama düşüncesinden dolayı meslek liseleri daha az tercih edilmektedir.” (B,9)

“Mezun olduktan sonra sektörde iş bulma olanaklarının kısıtlı olması, avantajlarının yeterince anlatılmaması temel nedendir.” (B,26)

Meslek Okullarda Verilen Eğitimin Kalitesi: Araştırmaya katılan katılımcılar bu okullarda verilen eğitimin donanım eksikliği ve diğer nedenlerle düşük kalitede olduğunu vurgulamıştır:

“Meslek liselerinde eski eğitim kalitesinin olmadığı düşünülüyor.” (B,12)

“Mesleki eğitim boyunca öğrencinin malzeme temin etme sorumluluğunda olmak istememesi ve birçok makina, program öğrenme ile uygulamaya yönelik eğitimler zorlanma olarak nitelendirilerek tercih etkili olmaktadır.” (B,21)

“Atölye altyapılarının belirli aralıklarla onarımlarının yapılmaması nedeniyle eğitim sürecinde aksaklıklar oluşması tercih edecek öğrenciler uzaklaştırmaktadır.” (B,24)

“Meslek liselerinin donanım ihtiyacının karşılanmaması, gelişen teknolojiye ayak uydurmalarını engelliyor.” (B,28)

“Meslek liseleri en son teknolojik donanımlara kavuşturulmalıdır.” (B,31)

Mesleki ve teknik eğitim ile ilgili araştırmaya katılan katılımcıların ortaya koyduğu en başat problem, ortaokullarda mesleki eğitimle ilgili yeterli tanıtım yapılmamasıdır. Toplumda mesleki eğitimle ilgili olumsuz bir algı mevcuttur. Bu algı sonucu velilerde mesleki eğitim okullarında verilen eğitimin kalitesiz olduğu ön yargısı mevcuttur.

2-Mesleki ve Teknik Eğitim Programlarının Sektör İhtiyaçları Doğrultusunda Güncellenmesine Yönelik Çözümler

Çalışmaya katılan eğitim yöneticilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin mesleki ve teknik eğitim programlarının sektör ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmesine yönelik çözümlenmesiyle elde edilen bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3. Mesleki ve Teknik Öğretim Programlarının Güncellik Durumu

Programların Güncellik Analizi	f	%
Programlar Kısmen Güncellenmekte	11	25,58
Programlar Güncellenmekte	9	20,93
Programlar Güncellenmemekte	12	27,90
Nadiren Güncellenmekte	5	11,62
Güncellemeler Gecikmekte	6	13,95
Toplam	43	100

Mesleki ve teknik eğitim programlarının güncelliği konusunda araştırmaya katılanların 11’i (%25,58) kısmen güncellenmektedir, 9’u (%20,93) güncellenmektedir, 12’si (%27,90) güncellenmemektedir, 5’i (%11,62) nadiren güncellenmektedir ve 6’sı (%13,95) güncellemeler gecikmektedir şeklinde cevaplandırmışlardır.

Mesleki Eğitim Programları Kısmen Güncellenmekte: Araştırmaya katılan katılımcılar mesleki ve teknik eğitim programlarının güncelliği konusunda aşağıdaki temaları vurgulamışlardır:

“Mesleki eğitim programları son yıllarda güncellenmektedir. Ancak zamana ve ihtiyaçlara uygun olarak daha da geliştirilmelidir.” (A,1)

“Eğitim programları teorik olarak her ne kadar öğretmenlerin gayretiyle sektörün ihtiyaçları doğrultusunda güncellense de yapılan güncelleme çalışmaları çoğunlukla sektörün ihtiyaçlarının gerisinde kalmaktadır.” (A,4)

“Mesleki eğitim programları bazı alanlarda güncellenmektedir. Ancak tam manasıyla ihtiyaçlarını karşılayacak programlama olmadığını düşünüyorum.” (A,9)

“Mesleki eğitim programlarında güncellemeler var. Fakat kısmi ve yeterli değil. Sektörün gelişen durumu göz önüne alınarak güncellemeler yapılmalıdır.” (A,11)

“Mesleki eğitim programları kısmen güncellenmektedir.” (B,11)

Mesleki Eğitim Programları Güncellenmekte: Araştırmaya katılan katılımcılardan programların güncellendiğini belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Mesleki ve teknik eğitim programları sektörün ihtiyaçlarına göre güncellenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı 2023 eğitim vizyonu ile mesleki eğitime verilen önem artmıştır” (A,2).

“Mesleki eğitim programları birkaç yıldır yapılan protokoller ile sektörün ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmektedir.” (A,7)

“Son birkaç yıldır yapılan protokoller ile mesleki eğitim programları sektörün ihtiyaçları doğrultusunda güncellenmektedir.” (A,10)

“Mesleki eğitim programları güncellenmektedir.” (B,4)

“Mesleki eğitim programları sektör işbirliği yapılarak güncellenmektedir.” (B,7)

Mesleki Eğitim Programları Güncelleme Yapılmamakta: Araştırmaya katılan katılımcılardan programlarda güncelleme yapılmadığını belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Hayır. Güncelleme yapılmamaktadır. Meslek liseleri meslek odalarına bağlanmalı, buralardaki mesleki eğitim onlara bırakılmalı. Devlet azınlık okullarında olduğu gibi müdür başyardımcısını kendisi atayarak denetleme ve izleme rolünü üstlenmelidir.” (A,6)

“Mesleki eğitim programları kesinlikle güncellenmemektedir.” (B,2)

“Modüler sistem güncellemeye son derece müsait. Ancak meslek liseleri ve sektör birbiriyle iletişim sorunu yaşamaktadır.” (B,10)

“Güncellenmemektedir. Okul sektör işbirlikleri artırılmalıdır.” (B,19)

“Güncelleme yapılmamaktadır.” (B,26)

Mesleki Eğitim Programları Nadiren Güncelleme: Araştırmaya katılan katılımcılardan programlarda nadiren güncelleme yapıldığını belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Mesleki eğitim programları nadiren güncellenmektedir. Planlar bazında farklılıklar bulunmaktadır.” (A,5)

“Mesleki eğitim Programları nadiren güncellenmektedir. Ancak alanların ve dalların donanımları aynı kaldığı için uygulamada zorluklar yaşanmaktadır.” (B,1)

“Programlarda güncelleme yetersizdir.” (B,14)

“Pandemi sürecinde meslek liseleri üretim malzemelerini güncelleyerek ülke ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olmuştur ancak ders modülleri ve müfredatlarına güncellenip geliştirilmesi gerekmektedir.” (B,22)

“Yeterince güncelleme yapılmamaktadır.” (B,26)

Mesleki Eğitim Programlarında Güncellemeler Gecikmekte: Araştırmaya katılan katılımcılardan programlarda güncelleme yapıldığını, ancak bu güncellemelerin geciktiğini belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Teknoloji son hızla ilerlemeye devam etmektedir. Yapılan güncellemeler uygulamaya geçirilip sistem oturana kadar güncelliğini kaybetmektedir. Bunun sonucunda meslek liseleri öncü olması gerekirken takipçi konumunda kalmaktadır. Buna zaman zaman yapılan güncellemelerin ehil eller tarafından yapılmadığını, okulların mevcut durumunun değerlendirilmeden kâğıt üstünde yapıldığı da eklenirse güncellemelerin tam olarak yapıldığı söylenemez.” (A,12)

“Güncelleme yapılmaktadır Ancak bazen sektörün bir adım gerisinde kalmaktadır Anlatım uygulamalarımız uzun ve detaylı şekilde oluyor ama sektör pratik çözüm istiyor.” (A,12)

“Güncellenme yapılmakta ama sektörün ihtiyacını çok hızlı değişmesi sebebi de tam olarak karşılık bulmamaktadır.” (B,8)

“Eğitim programlarının güncellendiğini düşünüyorum. Ancak sektör ihtiyaçlarını yakından takip ederse herkes için daha iyi olacağını düşünüyorum.” (B,13)

“Eğitim programı güncellemesi geri kalmakta bunun için daha iyi planlama yapılmalıdır.” (B,18)

Teknolojinin çok hızlı şekilde ilerlediği günümüzde mesleki ve teknik liselerde okutulan derslerin programlarının zamanında güncellenmesi oldukça önemlidir. Araştırmaya katılan katılımcılardan yalnız dokuzu programların güncellendiğini belirtmiştir. Katılımcılardan 34’ü ise programların zamanında ve sektör ihtiyaçlarına göre ya hiç güncellenmediğini veya güncellenmenin geciktiğini belirtmiştir.

3-Meslek Dersi Öğretmenlerinin Uygulama Becerilerini Değerlendirmeye Yönelik Çözümler

Çalışmaya katılan eğitim yöneticilerinin ve öğretmenlerin mesleki ve teknik anadolu liselerinde çalışan meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerini değerlendirmeye yönelik çözümlenmesiyle elde edilen bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Mesleki Dersi Öğretmenlerinin Uygulama Becerileri

Mesleki Becerilerin Yeterlilik Düzeyi	f	%
Mesleki Beceriler Yeterli	12	27,91
Mesleki Beceriler Kısmen Yeterli	16	37,21
Mesleki Beceriler Kısmen Yetersiz	15	34,88
Toplam	43	100

Meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerini değerlendirmeye yönelik yeterlilikleri konusunda araştırmaya katılanların 12’si (%27,91) becerileri yeterlidir, 16’sı (% 37,21) becerileri kısmen yeterlidir ve 15’i (%34,88) beceriler yetersizdir şeklinde cevaplandırmışlardır.

Meslek Dersi Öğretmenlerini Uygulama Becerileri Yeterli: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerinin yeterli olduğunu belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Özellikle son dönemde meslek dersi öğretmenlerinin sektörün ihtiyaçlarını karşılayacak durumdadır. İmkân verilse sektörün ihtiyaçlarını kısa sürede karşılayacak beceriye sahiptirler.” (A,4)

“Meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerileri sektörün eğitim taleplerini karşılayacak durumdadır. Yine de hizmet içi eğitimlerle sürekli ve işbirliği içerisinde gelişen teknoloji ve ihtiyaçlar doğrultusunda bilgi beceri akışı sağlanmalıdır.” (B,1)

“Meslek dersi öğretmenleri öğrencilerin kendilerinden bekledikleri becerilere sahiptir.” (B,7)

“Öğretmenlerin teorik olarak Mesleki becerilerinin yeterli olduğunu düşünüyorum. Günümüzde teknolojik kendini sürekli geliştirmektedir.” (B,13)

“Öğretmenlerin mesleki becerileri karşılayacak durumda fakat hizmet içi eğitimlerle desteklenmelidir bu eğitimlere özel sektörde dâhil edilmelidir.” (B,18)

Meslek Dersi Öğretmenlerinin Becerileri Kısmen Yeterli: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerinin kısmen yeterli olduğunu belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Kısmen öğretmenlerin becerilerinde yetersizlikler söz konusudur. Meslek dersi öğretmenlerine farklı eğitim kurumlarıyla güncellemeler yapılabilir.” (A,1)

“Meslek dersi öğretmenlerine mesleki becerilerinin sektörün talepleri doğrultusunda güncellenmesinde fayda olduğunu düşünüyorum.” (A,2)

“Meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerini geliştirmesi gerekmektedir.” (B,9)

“Meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerileri genel itibariyle sektörün taleplerini karşılamaktadır. Yenilenen birçok teknoloji kendi çabalarıyla ayak uydurmaktadırlar.” (B,11)

“Meslek dersi öğretmenlerine destekleyici eğitimler verilmelidir.” (B,12)

Meslek Dersi Öğretmenlerinin Uygulama Becerileri Düzeyi Yetersiz: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerinin yetersiz olduğunu belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Hayır. Hizmet içi eğitimden ziyade öğrenci stajı gibi öğretmenlerinde yılda 15 gün sanayi stajı olmalıdır.” (A,5)

“Hayır. Uygulama becerileri yetersizdir.” (A,6)

“Meslek dersi öğretmenlerinin mesleki becerileri yetersizdir. Kendilerini geliştirmek için herhangi bir çaba sarfetmediklerini düşünüyorum.” (A,7)

“Meslek dersi öğretmenlerinin uygulama beceriler sektörün taleplerini kesinlikle karşılamamaktadır. Bu anlamda kendilerini güncellenmek yeni makine ve ekipmanları tanımak amacıyla hizmet içi eğitim ve sektörde iş birliği yapılmalıdır.” (A,9)

“Meslek dersi öğretmenleri uygulama becerilerini geliştirmekte dinamik yapıya ayak uydurmakta zorlanmaktadırlar. Bunun için meslek dersi öğretmenleri hizmet içi eğitimlerle desteklenmeli ve piyasayla uyumlu eğitim ve uygulamalar verilmelidir.” (A,11)

“Meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerileri sektörün ihtiyacını karşılayacak durumda değildir. Sektör içinde düzenli eğitim verilmelidir.” (A,11)

“Meslek dersi öğretmenlerinin sektörün eğitim taleplerini karşılayacak durumda değildir. Bunun için bu öğretmenlere eğitim verilmelidir.” (B,2)

Araştırmaya katılan katılımcıların büyük bir çoğunluğu meslek dersi öğretmenlerinin mesleki becerilerinin yetersizliğine vurgu yapmışlardır. Eğitim yöneticileri meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerini geliştirme yolunda çözüm önerilerinde bulunmuşlardır.

4-Meslek Lisesi Mezunların Üst Öğrenime Devamı ile İlgili Çözümlemeler

Çalışmaya katılan eğitim yöneticilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin meslek lisesi mezunların üst öğrenime devamına yönelik sorunun çözümlenmesiyle elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Meslek Lisesi Mezunlarının Üst Öğrenime Devamının Az Olma Nedenleri

Üst Öğrenime Devamın Az Olma Nedenleri	Frekans (f)	Yüzdeler (%)
Akademik Ders Eksikliği	6	13,95
Meslek Ağırlıklı Dersler	8	18,60
Öğrenci Profili Yetersizliği	22	51,16
İstihdam Olanağı Bulunması	7	16,27
Toplam	43	100

Meslek lisesi mezunların üst öğrenime devamının az olması konusunu araştırmaya katılanların 6’sı (13,95) akademik derslerin azlığı, 8’i (% 18,60) meslek ağırlıklı derslerin verilmesi, 22’si (51,16) öğrenci profilinin yetersizliği ve 7’si (16,27) istihdam olanağının varlığı şeklinde yorumlamışlardır.

Akademik Derslerin Azlığı: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek lisesi mezunlarının üst öğrenime devamının az olma nedeni olarak müfredatta akademik derslerin yetersiz olduğunu belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Meslek lisesi mezunlarının üniversite sınavlarında başarısız olma nedeni sınavın akademik ağırlıklı olmasındandır. Üniversiteler meslek branşına göre öğrenci alabilmeli ve meslek lisesi mezunlarına öncelik sağlanmalıdır.” (A,1)

“Yükseköğretim sınav konularının meslek liselerine göre diğer lise türleri müfredatında daha yoğun olmasına rağmen aynı koşullarda sınava girmelerinden ve alanları ile ilgili ek puan almamalarından kaynaklanmaktadır.” (A,3)

“Müfredatta üniversite sınavına yönelik ders bulunmamaktadır. Zaten üniversite sınavına yönelik derse gerekte yok. Meslek lisesinin amacı ara elemandır.” (A,5)

“Üniversiteye yerleştirme matematik fen ve sosyal bilimler temelli olması, meslek lisesinde bu derslerin az olması nedeniyle,” (B,23)

Meslek Ağırlıklı Dersler Verilmesi: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek lisesi mezunlarının üst öğrenime devamının az olma nedeni olarak müfredatta meslek derslerinin ağırlıklı olarak verilmesinin yattığını belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Mesleğe yönelik derslerin ağırlıklı olması meslek lisesi öğrencilerinin ders çalışma alışkanlığının düşük olması,” (B,15)

“Mesleki eğitim programlarının sınav formatına uygun olmaması,” (B,18)

“Meslek liselerinde ağırlığın meslek derslerine verilmesi üniversite sınavlarına girmek için gerekli olan derslere ilgiyi azaltmaktadır.” (B,22)

“Öğrencilerin meslek lisesinde gördükleri derslerin üniversite sınavına uygun değildir.” (B.25)

“Kültür derslerinin alt seviyeden anlatılması ve mesleki çalışmaya direk başlanması nedeniyle,” (B.27)

Öğrenci Profilinin Yetersizliği: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek lisesi mezunlarının üst öğrenime devamının az olma nedeni olarak öğrenci profilinin yetersizliği olmasının yattığını belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Akademik olarak çok zayıf hedefsiz durumda olan öğrencilerin son tercih olarak meslek liselerini tercih etmeleridir. Bu durum sonucu üniversite yerleştirmelerine yansımaktadır.” (A,7)

“Öğrencilerin başarısız olma nedeni meslek liselerinin akademik başarıları düşük öğrenciler tarafında tercih edilmesidir.” (A,9)

“Meslek lisesine gelen öğrencilerin akademik başarıları düşük olduğu için üniversite başarıları da düşüktür. Sınavda meslek lisesi öğrencilerinin kendi alanından soru sorularak öğrencinin başarıları artırılabilir.” (A,10)

“Bu problemin ya da olgunun ana kaynağı meslek lisesine öğrencilerin girerken ki seviyesidir. Akranlarından geride kalarak Anadolu lisesine yerleşemeyen öğrencilerin meslek lisesinde bu açığı kapatarak üniversite sınavlarında diğerlerinin önüne geçme ihtimali çok düşüktür. Ülkemizde meslek lisesi mezunlarına ara elaman rolü biçilmişken onların üniversite sınavlarında çok başarılı olup iyi üniversitelere yerleşmelerini beklemek de farklı bir çelişkidir.” (A,12)

“Üniversiteyi düşünmeyen akademik başarıları düşük öğrenciler meslek liselerini tercih etmektedir.” (B,2)

İstihdam Olanağının Varlığı: Araştırmaya katılan katılımcılardan meslek lisesi mezunlarının üst öğrenime devamının az olma nedeni olarak mezun olan öğrenciye iş imkânının sunulmasının yattığını belirtenlerin görüşleri aşağıdadır.

“Bu okul mezunları doğrudan iş hayatına atıldıklarından üniversite sınavlarına girmektedirler.” (A,2)

“Meslek lisesi öğrencilerinin üniversiteye devam etme hedefi ikincil hedef olduğu için ayrıca genç yaşta para kazanmak, iş sahibi olmak daha cazip gelmektedir.” (A,4)

“Öğrenciler üniversiteye maddi imkânsızlıklar nedeniyle gidememektedir. Bir an önce iş hayatına atılıp ailelerine maddi destek olmak istedikleri için üniversiteye devam edememektedirler.” (B,3)

“Mezunlara iş olanaklarının sunulmaktadır.” (B,12)

Araştırmaya katılan katılımcıların büyük çoğunluğu mesleki ve teknik okul mezunlarının üst öğrenime devam edememesinin nedeni olarak öğrencinin önceki öğrenimindeki durumuna vurgu yapmışlardır. Katılımcılar mesleki eğitimi tercih eden öğrencilerin önceki öğrenimlerinde başarısız olduklarından dolayı mesleki eğitimi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

5-Mesleki Eğitimin Cazibesinin Arttırılmasına Yönelik Çözümler

Çalışmaya katılan eğitim yöneticilerinin ve meslek dersi öğretmenlerinin mesleki eğitimin cazip hale getirilmesine yönelik sorunun çözümlenmesiyle elde edilen model Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Mesleki Eğitimin Cazip Hale Getirilmesi

Programların Güncellik Analizi	f	%
Ek Puan/Sınavsız Geçiş	14	32,56
İstihdam Garantisi	7	16,28
Geleceğin Meslekleri	6	13,96
Yönlendirme/Tanıtım	16	37,20
Toplam	43	100

Mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi konusunu araştırmaya katılanların 14’ü (%32,56) ek puan verilmesi veya sınavsız geçiş hakkı, 7’si (%16,28) istihdam garantisi, 6’sı (%13,96) geleceğin meslekleri ve 16’sı (%37,20) yönlendirme/tanıtım önerisini dile getirmişlerdir.

Ek Puan ve Sınavsız Geçiş: Araştırmaya katılan katılımcılardan mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi için mezunlara üniversite sınavında ek puan ve iki yıllık meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş hakkı verilmesi gerektiğini belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Mesleki eğitim cazip hale gelmesi için bu okulları seçen öğrencilere devlet desteği sağlanmalıdır. Üniversiteler meslek lisesi mezunlarına öncelik tanınmalıdır.” (A,1)

“Meslek liselerinin cazibesinin arttırılması için üniversiteye yerleştirmede ek puan verilebilir.” (A,2)

Sınavsız geçiş ve meslek liselerinden mezun kişilerin mezun olduğu alanda verilecek özel kontenjanlar mesleki eğitimin cazibesini arttıracaktır.” (A,7)

“Meslek liselerinde çok esnek bir eğitim uygulanmalı yani çok başarılı bir öğrencinin mühendisliğe geçmesi için ek puan verilmelidir.” (A,8)

“Meslek liselerinin kontenjanları arttırılmalı. Teknik eğitime olan ihtiyacın üzerinde durulmalı, mesleki eğitimi tercih eden öğrencilere burs, ek puan gibi araçlarla yapılmalıdır.” (B,8)

İstihdam Garantisi: Araştırmaya katılan katılımcılardan mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi için mezunlara istihdam garantisi verilmesi gerektiğini belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Sektörlerin orta ve uzun vadede istihdam sayıları belirlenmelidir. Bu sayılara göre öğrenciler alınıp öğrencilere istihdam olanakları sunulmalıdır.” (A,6)

“Her meslek alanı için sektörle Milli Eğitim Bakanlığı arasında protokoller oluşturulmalıdır. Mezun öğrencilere sektör iş garantisi sunulmalıdır.” (B,1)

“Meslek liselerinin cazip hale getirilmesi için mezun öğrencilerin iş bulma oranının yapılacak protokollerle yükseltilmesi gerekir.” (B,5)

“Mezunların alanları ile ilgili kurumsal firmalarda iş bulmalarının sağlanması mesleki eğitime olan isteği arttıracaktır.” (B,9)

“Uygulamalı eğitimlerin biraz daha işlevsel olması gerekmektedir. Mezunlara iş olanakları sağlamalıdır.” (B,12)

Geleceğin Meslekleri: Araştırmaya katılan katılımcılardan mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi için meslek ve teknik liselerde geleceğin mesleklerine dönük yeni alanlar açılması gerektiğini belirtenlerin görüşleri aşağıdadır:

“Teknolojiyi yakından takip eden ve uygulama konusunda da bunu mesleki eğitim programlarına yansıtan bir eğitim anlayışı teknoloji peşinde olan gençleri bu okullara çekecektir.” (A,4)

“Geleceğin meslekleri ile ilgili ders programları bölümler güncellenmelidir. Atölyeler son teknoloji ile donatılmalıdır. Firmaların kullandığı donanımların aynısı meslek liselerinde de bulunmalıdır.” (B,2)

“Geleceğin meslekleri ile ilgili ders programları güncellenmelidir. Atölyeler en son teknoloji ile donatılmalı firmaların kullandığı ekipmanlar atölyelerde bulunmalıdır.” (B,2)

“Meslek liselerinde bulunan mevcut alanlar güncellenmelidir.” (B,9)

Yönlendirme ve Tanıtım: Araştırmaya katılan katılımcılardan mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi için yönlendirme ve tanıtım yapılmasını, bu konularla ilgili daha profesyonel çalışmalar yapılması gerektiğini belirtenlerin görüşleri aşağıdadır

“Velilerin akademik başarısı iyi olan öğrencileri mesleki eğitime yönlendirmeleri için çalışma yapılmalıdır.” (A,5)

“Öncelikle ailelere ulaşmak ve onları bilinçlendirmek gerekmektedir. Daha sonra öğrenciler üzerine yoğunlaşıp onlara tüm meslek alanlarını tanıtmak gerekmektedir.” (B,3)

“Sektörün meslek liselerine önem vermesi sağlanmalıdır. Gerekli reklam ve tanıtım yapıları akademik düzeyi yüksek öğrenciler mesleki eğitime yönlendirilmelidir.” (B,10)

“Öğrencilere ve velilere meslek tanıtımları oldukça iyi yapılmalıdır. Üniversitelere geziler düzenlenmelidir.” (B,10)

“Mesleki eğitim iyi tanıtılarak ortaokulda başlaması hedefleri olan öğrencileri yetiştirmede büyük rol oynayacaktır.” (B,21)

“Tanıtım ve yönlendirme iyi yapılmalıdır.” (B,26)

Araştırmadan elde edilen bulgularda mesleki eğitim ile ilgili velilerin birçoğunun yeterli bilgiye sahip olmadığı ortaya konmuştur. Velilere gerekli eğitimler seminerler ve konferanslar yoluyla kazandırılarak mesleki eğitimle ilgili farkındalık oluşturularak bu eksiklik giderilmiştir. Ortaya konan bu nedenle velilerin öğrenci ortaokul son sınıfta iken gerekli tanıtım ve yönlendirmeyi alması mesleki eğitim açısından oldukça önemlidir.

Tartışma ve Sonuç

Mesleki ve teknik anadolu liseleri lise türleri içerisinde az tercih edilmektedir. Bunun çeşitli sebepleri bulunmaktadır. Araştırmamızda toplumda genel kanaat olarak başarılı öğrencilerin anadolu ya da fen liselerine, başarısız öğrencilerin meslek lisesine gitmesi gerektiği anlayışının ağır bastığı; veli ve öğrencilerin meslek liselerine karşı kalite, disiplin gibi hususlarda olumsuz düşünceler içinde oldukları yönünde genel olarak olumsuz bir algı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yine bunların yanında meslek lisesi mezunlarının sosyal statü yönünden düşük seviyede görülmesi, ailelerin çocuklarının avukat, doktor, mühendis gibi toplumda prestijli kabul edilen meslekleri seçmeleri isteği, bu okulların tanıtımı ve bu okullara yönlendirmede yetersiz kalınması ve istihdam kaygısının da meslek liselerinin diğer okullardan daha az tercih edilir olmasında önemli sebepler olarak ortaya çıkmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı zaman zaman mesleki eğitim alanında güncellemeler yapmaktadır. Son olarak MEB’in 2023 Vizyon Belgesi ve 11. Kalkınma Planı doğrultusunda başlattığı mesleki ve teknik lise ders programları güncelleme çalışmaları Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının (TTKB) 2020-2751 sayılı kararı ile tamamlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu değişikliklerin de değerlendirildiği araştırmamızda katılımcıların %20,93’ü programların güncellendiğini ifade etmiş geriye kalanlar ya hiç güncellenmediğini ya nadiren güncellendiğini ya da güncellemelerin zamanında yapılmadığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar genel olarak yapılan güncellemelerin uygulamaya geçirilip sistem oturana kadar güncelliğini kaybettiğini, bunun sonucunda meslek liselerinin öncü olması gerekirken takipçi konumunda kaldığını ifade ederek zaman zaman yapılan güncellemelerin ehil eller tarafından yapılmadığını, okul-

ların mevcut durumunun değerlendirilmeden kâğıt üstünde yapıldığını söyleyerek güncellemelerin doğrudan sonucu etkileyecek biçimde yapılmadığını ileri sürmüşlerdir. Araştırma sonucu bir bütün olarak değerlendirildiğinde güncellenen ve gelecek öğretim yılında uygulanacak mesleki eğitim programlarının MEB vizyon belgesinde ortaya konan “Mesleki Eğitimde Ders Çeşitliliğini ve Haftalık Ders Yükünü Azaltmak” hedeflerinden uzak olduğu tespit edilmiştir.

Güncellenen mesleki eğitim programları ile Türkiye’de 2006 yılından beri uygulanmakta olan modüler eğitim sisteminden vazgeçilmiştir. Güncellenen programların mevcut mesleki eğitim programlarındaki “meslek alanında uzmanlaşma” yerine “akademik ve genel becerilere odaklanmak” gibi köklü değişiklikleri içerdiği araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Anadolu meslek liseleri çerçeve programlarına haftalık ders saati yönüyle bakıldığı zaman en önemli değişiklik öğrencinin haftalık ders yükünün 9. sınıflarda kırk saatten kırk üç saate çıkarılmasıdır. 10, 11 ve 12. sınıflar haftalık ders yükü yönüyle incelendiği zaman kırk dört saat olan yükün kırk üç saate düşürüldüğü görülmektedir. Öğrencilerin 9, 10 ve 11. sınıflarda aynı dersleri aynı sürede ve seviyede almaları planlanmıştır (MEGEP, 2020).

2023 Eğitim vizyonu çerçevesinde öğrencilerin 9. sınıflardan itibaren meslek alanlarına yerleştirilmesi isabetli bir karardır. Ancak daha önce 4+4+4 sistemiyle okula başlama yaşının düşürülmesi ve ‘6-7 yaşındaki çocukların birlikte eğitime başlaması’ nedeniyle 2020-2021 eğitim öğretim yılında dokuzuncu sınıflara yaklaşık yüzde elli daha fazla öğrencinin katılması beklenmektedir. Böyle bir güncellenmenin bu dönemde yapılması bile program güncelleme çalışmaları için yapılan saha çalışmaları oldukça yetersiz olduğunu göstermektedir (Canbal vd., 2020). Meslek dersi öğretmenleri ve okul yöneticilerinin konu hakkında yeterli bilgileri bulunmaması güncellenmenin hemen uygulamaya geçecek olması yeni dönem hazırlıklarını olumsuz etkileyeceği sonucuna ulaşılmıştır. Okulların açılmasının tam arifesinde dokuzuncu sınıf meslek derslerinin ilan edilmiş olması da bu güncellenmenin aceleye gelmiş olduğunu göstermektedir.

2023 Eğitim Vizyon belgesinde mesleki ve teknik eğitim ile ilgili olarak akademik ders yoğunluğunun azaltılması, haftalık ders çizelgesinde yer alan ders çeşitliliğinin azaltılması, mesleki ders içeriklerinin güncellenmesi, meslek dersi öğretmenlerinin iş başı eğitim olanaklarının artırılması hedeflenmiştir. Ancak yapılan bu değişiklikte akademik ders yükü azaltılmamış ve buna bağlı olarak da Bakanlığın okullardaki haftalık ders yüklerinin azaltılması yönündeki bakışı meslek liseleri için programa yansımamıştır.

Mesleki eğitim programları zamanında ve dinamik bir şekilde güncellenmemektedir. Araştırma mesleki eğitim programlarının ya hiç güncellenmediğini veya güncellenmenin zamanında yapılmadığını ortaya koymuştur. Güncellenen programların uzman kişiler tarafından yapılmaması da araştırmada ortaya konan bir problemdir. Güncellenen meslek derslerine kitap yazmak amacıyla MEB tarafından yaklaşık beş yüz öğretmen görevlendirilmiştir (Canbal vd., 2020).

Araştırma meslek dersi öğretmenlerinin uygulama becerilerinin göreve başladıkları ilk yıldan itibaren hızla gerilediği sonucuna varmıştır. MEB'in düzenlediği az sayıda hizmet içi eğitim bu becerileri yenilemekte yetersiz kalmaktadır. Araştırma sektörle iş birliği yapılarak meslek dersi öğretmenlerine yönelik beceri geliştirme eğitimlerinin düzenlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Bu eğitimleri düzenlemek kadar meslek dersi öğretmenlerinin bu eğitimlere katılımlarını sağlamak için araçlar geliştirilmesi de önemli bir zorunluluktur.

Araştırmada meslek lisesi mezunlarının üniversiteye yerleşme oranının düşüklüğünde en önemli etkenin bu okullara gelen öğrencilerin zaten akademik anlamda yeterli düzeyde olmayan öğrenciler olduğunu ortaya koymuştur. Bunun yanında meslek liselerinin başarısının yalnızca üniversite sınav sonucu ile değerlendirilmesinin yanlış olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu okulların önemli bir amacı da öğrenciyi mezun olunca doğrudan iş hayatına hazırlamaktır. Araştırma mezun olan birçok öğrencinin stajını tamamladığı kurumda istihdamının sağlandığını ortaya koymaktadır.

Araştırmada mesleki eğitimin cazip hale getirilmesi için meslek lisesi mezunlarından üniversite yerleştirmelerinde kendi alanında üst öğrenimine devam etmek isteyenlere ek puan verilmesi ve iki yıllık meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş imkânları sunulması, bu okullarla ilgili tanıtım ve yönlendirmelerin daha etkili bir şekilde yapılması gerekliliği sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Araştırma sonucu mesleki ve teknik eğitimle ilgili aşağıdaki tespit ve öneriler sunulmuştur.

1. Meslek liselerinin toplumdaki olumsuz algısını ortadan kaldırmak için liselere yerleştirme sistemi tekrar ele alınmalıdır.
2. Mesleki ve teknik anadolu liselerinin donanım ihtiyacı, öğrencilerin staj ve sigorta imkânları iyileştirilerek donanımlı meslek elemanı yetiştirmesi sağlanıp, toplumda fen ve anadolu liselerine gidemeyen öğrencilerin gittiği okul imajından kurtarılmalıdır.
3. 2023 Eğitim Vizyonuna paralel olarak öğrencilerin 9. sınıflardan itibaren meslek alanlarına yerleştirilmesi isabetli bir karardır. Ancak daha önce okula başlama yaşının düşürülmesi ve altı yedi yaşındaki çocukların birlikte eğitime başlaması sebebiyle 2020 yılında liselere giriş sınavına yaklaşık yüzde elli daha fazla öğrenci katılmıştır. Öncelikle 9. sınıflara gelecek öğrenci sayısındaki fazlalık sebebiyle okullarda yaşanacak derslik, atölye-laboratuvar eksikliği ile meslek dersleri öğretmeni bulmada yaşanacak sıkıntıdan dolayı bu değişiklik en az bir yıl ertelenmelidir.
4. İkili eğitim yapılan okullar da göz önünde bulundurularak haftalık ders saatleri en fazla 40 saat olacak şekilde değiştirilmelidir.

5. Yaşanan pandemi süreci nedeniyle ortaokullarda mesleki ve teknik eğitimle ilgili gerekli tanıtım yapılamamıştır. Bu durumda meslek liselerine yerleştirme sisteminin değiştirilmesi çeşitli belirsizliklere yol açacaktır. Meslek liselerine yerleştirme işlemini değiştirmek, kayıt zamanı büyük karmaşaya yol açacaktır.
6. Mesleki eğitim programlarındaki matematik, kimya ve fizik gibi akademik derslerin haftalık saatleri azaltılmalıdır.
7. Meslek dersleri 9. sınıftan başlayacaksa 8. sınıflarda meslek liseleri ve alanlarıyla ilgili bakanlığın koordinesinde ciddi bir tanıtım faaliyetinin yapılması ve öğrencilerin başka çareleri olmadığından değil bilerek ve isteyerek bu okulları tercih etmesi sağlanmalıdır.
8. Rehberlik ve Yönlendirme dersi tekrar bütün sınıflarda olacak şekilde haftalık ders çizelgesine eklenmelidir.
9. Öğrencilerin enerjilerini atması ve sosyalleşmesi açısından büyük önemi olan Beden Eğitimi ve Görsel Sanatlar/Müzik derslerinin çerçeve programda birleştirilerek öğrenciye verilmesi yani bunlardan birini tercih edebilmesi özellikle meslek liselerinde düşük akademik seviyedeki öğrencilerin daha çok sevip okula bağlandığı bu derslerin azaltılması okulların disiplin yönünden zaafa uğramasını beraberinde getirecektir. Bu derslerden en az ikisinin birlikte alınması sağlanmalıdır.
10. Meslek ve teknik liselerin anadolu liselerine göre daha fazla tercih edilmesinin sağlanması için cazibesinin artırılması gerekmektedir. Bunun için okula kayıt yaptıran öğrencilere burs, yapılan çıraklık sigortasının emekliliğe sayılması gibi avantajlara geliştirilerek bu okulların cazibesi artırılabilir. Araştırmada ayrıca mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarının genel ortaöğretim kurumlarına göre daha az tercih edilmesinin nedeni olarak itibar sorunu ortaya konmuştur. Veliler ve öğrenciler arasında meslek liseli olmak bir “zavallılık” olarak görülmekte ve kayıt için son tercih olmaktadır. Toplumda meslek liselerinin itibarını artırıcı statü ve maaşları cazip hale getirecek önlemler alınmalıdır.
11. Öğretmenlerin temel yeterliklerinin güncel tutulması adına içeriği ve zamanı iyi ayarlanmış ve katılması zorunlu olan hizmet içi eğitimler planlanmalı ve bu konuda sektör iş birliği sağlanmalıdır.

Araştırmada ortaya konan sonuçlar doğrultusunda 2020-2021 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulacak olan “Güncellenen Mesleki Eğitim Programlarının” eksiklikleri giderilinceye kadar uygulanması ertelenmelidir.

Araştırma İzni: Araştırma verileri İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 16/06/2020 tarih ve 50990411-20-E.7920987 sayılı oluru üzerine mülakat yapılarak toplanmıştır.

Kaynakça

- AB Komisyonu (2015). *Yüksek Performanslı Çıracılık ve İş Başında Öğrenme: Yol Gösterici 20 İlke*, Temmuz 2020 tarihinde <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=14881&langId=tr> adresinden erişilmiştir.
- Aytaş, S. (2014). *Avrupa Birliği ve Türkiye’de beceri uyumsuzluğu*. AB Uzmanlık Tezi. Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, Ankara
- Akgün, M. (2019). *Türkiye’de genç işsizlik sorunu ve bu sorunun çözümüne yönelik istihdam politikaları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Aydın, M., Merdan, R. ve Akyürekli, Ö. (2017). Yükseköğretimde mesleki eğitimin önemi ve bir alan araştırması. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(21), 191-202.
- Berk, Ş. (2002). *Meslek lisesi elektrik bölümü mezunlarının sanayi gereksinimlerini karşılama düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Berk, Ş. (2018). *Modüler sistemin değerlendirilmesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Canbal, M. S., Kerkez, B., Suna, H. E., Numanoğlu, K. V. ve Özer, M. (2020). Mesleki ve teknik ortaöğretimde paradigma değişimi için yeni bir adım: eğitim programlarının güncellenmesi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi*, 11(21), 1-26.
- Creswell, J. W. (2002). *Educational research planning, conducting and evaluating quantitative and qualitative research*. Upper Saddle River, NJ: International Pearson Merrill Prentice Hall.
- Demirer, M. (2018). *AB kredi transfer sistemi bağlamında Türkiye meslekî eğitiminin yeniden yapılandırılması*. Yayınlanmış doktora tezi, İstanbul Üniversitesi.
- Erdayı, U. (2009). Dünyada genç işsizliği sorunun çözümüne yönelik ulusal politikalar ve Türkiye. *Çalışma ve Toplum*, 22(3), 133-161.
- Gülhan, A. (2017). *Meslek liseleri yöneticileri gözüyle meslek liselerinin önemi, mevcut durumu, sorunları ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

- MEB Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı (2009). Çıraklık eğitiminde güncelliğini yitiren ve öğretim kapsamına alınacak yeni mesleklerin belirlenmesi, Haziran 2020 tarihinde https://www.meb.gov.tr/earged/earged/Ciraklik_egitiminde.pdf adresinden erişilmiştir.
- MEB (2018a). *Türkiye’de mesleki ve teknik eğitimin görünümü*. Eğitim Analiz ve Değerlendirme Raporları Serisi No 1. Ankara: MEB.
- MEB (2018b). *2023 eğitim vizyonu*. Ankara: MEB.
- MEB (2018c). Mardin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023 Eğitim Vizyonu Çalıştay Raporu, 2019. Temmuz 2020 tarihinde http://mardin.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar_/2019_07/17085756_CALIYTAY_2023_MARDYN.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2019a). Rize İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023 Eğitim Vizyonu Uygulama Çalıştay Sonuç Raporu, 2019. https://rize.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_01/29142118_2023_EYYTYM_VYZYONU_RAPORU_RYZE_3.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2019b). Sinop İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2023 Eğitim Vizyonu Çalıştay Raporu, 2019. Temmuz 2020 tarihinde http://helaldiilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar_/57/07/723852/dosyalar/2019_05/231352_5_SYNOP_2023_VYZYONU.pdf adresinden erişildi.
- MEB (2020). *Tebliğler Dergisi Nisan 2020-2751*. Anadolu Meslek ve Anadolu Teknik Programı Haftalık Ders Çizelgeleri. Ankara: MEB.
- MEGEP (2020). *Anadolu meslek ve Anadolu teknik programına ilişkin açıklamalar*. Ağustos 2020 tarihinde http://www.megep.meb.gov.tr/dokumanlar/Diger/2020-9%20kurul%20karar_%C4%B1.pdf adresinden erişildi.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı (2019). *Türkiye Cumhuriyeti 11. Kalkınma Planı*. Ankara: T.C.Cumhurbaşkanlığı.
- Uçar, C. ve Özerbaş M. A. (2013). Mesleki ve teknik eğitimin dünyadaki ve Türkiye’deki konumu. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 242-253.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.

The Views of Education Managers and Vocational Teachers on the Updated Vocational Programs, Sectoral Cooperation and Higher Education Attendance Rates

Extended Abstract

The global pandemic has once again set forth the significance of Vocational and Technical Schools. During the pandemic, The Vocational and Technical Schools in Turkey have differed from their equivalents in other parts of the world by making production. In this context, many vocational schools have undertaken a very important task by producing masks, disinfectants, visors and protective clothing.

This study aims to determine to what extent the vocational skills and acquisitions achieved by the students studying in vocational and technical schools at secondary education level as a result of the education they received meet the needs of the sector; to determine the adequacy of the practice skills of vocational teachers and the perception of vocational and technical schools in the society Within the context of the study probable answers are sought for the questions below:

1. Among the schools types, why are Vocational and Technical Schools less preferred by the students who make a choice?
2. Are the vocational and technical education programs updated in accordance with the needs of the sector?
3. Are the vocational and technical school teachers professionally skilled enough to meet the educational demands of the sector?
4. What are the reasons lying behind the fact that the rate of the vocational school graduates to continue for education is low?
5. What are your suggestions so as to increase the appeal of vocational education?

The study group of this work consists of vocational teachers, department chiefs, Vocational and Technical Anatolian School directors, assistant principals, branch managers responsible for vocational education employed in district national education directorates and district national education directors employed in Bahçelievler district of Istanbul province, Respective data were collected by interviewing a total of 12 education administrators and 31 vocational teachers / workshop and department chiefs within the study group. The data of the study were collected with the permissions received from the Istanbul Provincial Directorate of National Education during the spring semester of the 2019-2020 academic year.

Vocational and Technical Anatolian Schools are less preferred compared to the other school types. There are several reasons leading to this fact. By this study it was concluded that there is a general perception in our society that successful students should go to Anatolian or science schools, and unsuccessful students should go to vocational schools and also there is a common negative perception of parents and students about such points as educational quality and discipline in vocational schools. It was also revealed by this study that vocational school graduates are regarded as if they are with low social status, and families have a desire for their children to choose the professions that are considered prestigious in the society such as lawyers, doctors and engineers. In addition to these, the lack of promotion, inadequate guidance for the students towards vocational schools, and employment concern were found to be the important factors that make vocational schools less preferable compared to other school types.

As a result of this study, the following findings and recommendations regarding vocational and technical education are presented.

1. In order to eliminate the negative perception about vocational schools in society, the placement system for schools should be reconsidered. These schools should admit students with an exam as it was the case in the past and students should be placed in departments suitable for their knowledge, abilities and skills in line with their scores and also by determining the skills required for the respective department through aptitude tests if necessary. Such explanations as the ones stating that “every student will be placed in wherever they wish” should be avoided.
2. Qualified members of profession should be trained by providing the equipment needs of the Vocational and Technical Schools, improving the students’ internship opportunities and insurance. In this way, the negative perception existing in the society that students who cannot attend Science and Anatolian schools go to vocational schools will be eliminated.
3. In parallel with the 2023 educational vision, placing students in their professional department as from the 9th grade is the right decision. However, due to the lowering of the school starting age and the fact that children at the age of six and seven start school together; it is expected that the number of the students attending the school entrance this year will increase by approximately 50 percent. Especially owing to the problems related to finding classrooms, workshops-laboratories and vocational teachers all of which are the result of the number of students starting 9th class, this amendment should be postponed for at least one year.